

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 317987/25

ב"ה

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב ישראל שחור, הרב דניאל כ"ץ, הרב נפתלי הייזלר

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד מורן גוהר)
נגד
הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד יוסי ויצמן)

הנדון: הפחתת מזונות למרות התחייבות בהסכם הגירושין שלא להפחיתם

פסק דין

רקע ועובדות:

הצדדים היו נשואים בעבר, והתגרשו בתאריך י"ב תמוז תשס"ח (15/07/2008) לאחר שאישרו הסכם גירושין בתאריך כ"ח בסיוון תשס"ח (01/07/08) וקיבל תוקף של פסק דין בביה"ד הרבני בתל אביב.

מנישואין אלו נולדו לצדדים שני ילדים [ע] בן 16 ו[מ] בן 13.

בהסכם הגירושין בסעיף 4. (א) נקבע, שהאב ישלם עבור כל אחד מהילדים 2,250 ₪ מזונות לילדים וזאת עד הגיע [מ] לגיל 6 שנים, וממועד זה ועד הגיעו לגיל 18 או סיום התיכון המוקדם מבניהם, ישלם האב סך של 2,100 ₪ עבור כל אחד מהילדים. בנוסף נקבעו הסדרי ראייה כמופיע בהסכם.

בתאריך ד' אדר ב' תשע"ט (11/3/2019) פתח האב באמצעות ב"כ תביעה שכותרתה משמורת, הסדרי ראייה וכל הקשור בעניינם. בתיק זה מבקש ב"כ האב לקבוע משמורת הילדים תהיה אצל האב, נוכח אלימות האם כלפי הקטינים. בית הדין דן בתביעה וקיים מספר דיונים כמו כן ניתן צו לקבלת תסקיר מהרווחה על מנת לקבל דו"ח עדכני של עו"ס והמלצות להסדרי ראייה ושהות.

בתאריך ב' אלול תשע"ט (02.09.19) התקבל תסקיר רווחה מהעו"ס בעיר מגוריהם, בה נכתב שהבן [ע] כבר מספר חודשים אצל הסבתא. עיין בסעיף 6 (ב) וסעיפים 9 ו-10, משם נראה שבתאריך כ' אדר ב' תשע"ט (27.03.19) הבן [ע] עדיין אצל האם.

בתאריך ט"ו חשון תש"פ (13/11/19) התקיים דיון בנוכחות הצדדים וב"כ בעניין התביעה, לדיון הייתה אמורה להופיע גם העו"ס אך בעקבות המצב הביטחוני באותה עת היא לא הופיעה לדיון.

בתאריך י"ח טבת תש"פ (15/01/20) התקיים דיון נוסף בנוכחות הצדדים וב"כ וכן בנוכחות העו"ס שכתבה את התסקיר. בהחלטת בית הדין בעקבות הדיון נכתב:

בפני בית הדין הופיעו הצדדים ובאי כוחם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כך גם הופיעה העובדת סוציאלית הגב' תכלת גונר צרפתי.

הצדדים גרושים ולהם שני ילדים.

הבן הגדול [ע] בן ה-15.5 עבר לחזקת האב בכוחות עצמו.

הבן הקטן [מ] בן ה-12.5 נמצא בחזקת האם ויש לו הסדרי ראייה מצומצמים.

בפני בית הדין הונח תסקיר ובו המלצות למשמורת משותפת והסדרי ראייה הכוללים לינה פעמיים בשבוע, וכן בכל סוף שבוע שני כמקובל.

האב מבקש לאמץ את ההמלצות להסדרי ראייה הנ"ל.

האם מערערת על ההמלצות וחוששת לפגיעה בבן [מ] שגם סובל מבעיות בריאותיות מיוחדות.

העובדת הסוציאלית הציגה את עמדתה בעל פה והמליצה בבירור על הצורך בחיזוק הקשר בין האב לבן [מ] לאור החשיבות של נוכחות אב בחייו, מה שלא היה עד כה.

בית הדין מחליט לזמן את שני הבנים ליחידת הסיוע לשמיעת קולם בליווי עובדת סוציאלית מיחידת הסיוע.

יש להעביר העתק החלטה זו ליחידת הסיוע כדי לתאם את המועד ואת הגורם המלווה. לדעת בית הדין יש לשקול זימון כל אחד מהבנים בנפרד ובמועד אחר.

לאחר שמיעת הבנים יתן בית הדין את החלטתו.

בעקבות ההחלטה זומנו שני הבנים ליחידת הסיוע בפני עו"ס, כמו כן נכח בפגישה אחד מדייני ההרכב.

בתאריך כט' טבת תש"פ (26/01/20) הוגשה בקשה ע"י ב"כ האב, לברר מיהו בעל הסמכות לדון בעניין משמורת ילדים, בבקשה זו מרמז על כך שהוא משלם יותר מהנצרך, ומצהיר שהבן כבר לא נמצא אצל האם מיולי 2018.

בתאריך א' שבט תש"פ (27/01/20) בית הדין הוציא החלטה בשלושה :

בפני בית הדין הופיעו הצדדים באי כוחם והעובדת הסוציאלית, בית הדין גם ראיין את הילדים בנוכחות עובדת סוציאלית מיחידת הסיוע של בית הדין.

הצדדים גרושים ולהם שני בנים, [ע] בגיל 15.5 ו[מ] בגיל 12.5.

הבן [ע] היה במשמרת האם ובשנה האחרונה עבר על דעת עצמו לאביו.

הבן [מ] נמצא בחזקת האם.

הסדרי השהות שמתקיימים עד כה בין הבן [מ] ואביו לא כללו לינה.

המלצת התסקיר מיום 1/9/19 היא שההסדרים צריכים לכלול לינה :

האם טוענת שלא נערכה בדיקה מקיפה בעניין טובת הילד [מ] במיוחד עקב מצבו הבריאותי המיוחד שמחייב השגחה מיוחדת. לטענתה התסקיר מוטה וקולה של האם לא נשמע כראוי.

האב טוען שזו זכותו כאב לקבל את הבן ללינה בביתו ככל האבות והוא לוקח על עצמו את האחריות לילד כולל הנסיבות הבריאותיות המיוחדות שלו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה

לאחר בחינת הנתונים בתיק והתרשמות ממצב הילדים בית הדין סבור שטובת הילד לקשר משמעותי עם כל אחד מהוריו עומד בתוקפו גם במקרה דנן, ועל כן טובת הילד הבסיסית היא שיתקיימו הסדרי שהות התואמים הגשמת מטרה זו.

בפני בית הדין המלצה ברורה של שירותי הרווחה לקיים לינה בבית האב לבן [מ].

בית הדין סבור שהתסקיר נעשה כראוי והתרשם מעדותה של העובדת הסוציאלית בבית הדין שכל ההיבטים נלקחו בחשבון כפי הראוי בעבודה מקצועית מעין זו.

אולם בית הדין סבור שיש לפנות לכיוון זה בהדרגה ומתוך נקיטת אמצעי זהירות.

אשר על כן בית הדין קובע שהחל מהשבת הקרובה בה הבן [מ] אמור להיות אצל האב, הוא ישהה אצלו לכל השבת. האב יקח אותו מבית הספר ביום שישי ועד שעה לאחר צאת שבת.

החל מתחילת חודש מרץ הוא ילון אצל האב גם בימי שני, ולאחר פסח תורחב הלינה גם לימי רביעי.

לעניין הבן [ע] בית הדין שוחח עמו על החשיבות של הקשר עם אמו, ולאור גילו והרקע, יש להשאיר זאת ליוזמות שיבואו מצידו, ולא ניתן להכתיב זאת בהחלטות של בית הדין.

בית הדין בשלב זה לא יקבע מסמרות בעניין המשמורת. יחד עם זאת מאחר והבן [ע] ברשות האב, אין מקום לחייבו במזונות לאם עבורו מכאן ולהבא. החלטה זו אין בה בכדי קבוע עמדה באשר לדמי מזונות עבורו ששולמו עד כה.

עד כאן לשון ההחלטה.

בתאריך כא' שבט תש"פ (16/02/20) הוגשה בקשה ע"י ב"כ האם בטענה שצריך לבטל החלטה זו, שזהו נגד הסכם הגירושין שלא יערער הבעל אף אם היו "שינוי נסיבות". ומבקש גם עיכוב ביצוע להנ"ל.

בתאריך הנ"ל (16/02/20) ניתנה החלטת ביה"ד, לנוכח בקשת ב"כ האם הנ"ל, על האישה להפקיד סך 5000 ש"ח להבטחת הוצאות דיון מיותר, לאחר ההפקדה, יקבע מועד לדיון בהנ"ל. בעקבות החלטה זו פנתה האישה וב"כ לביה"ד הגדול על מנת לערער על החלטה .

בתאריך טו' אדר תש"פ (11.03.20) הוגשה בקשה ע"י ב"כ האב להשבת תשלום מזונות אשר שולם ביתר עבור הבן [ע], שם נכתב בפירושו, שכל עוד לא התקבלה החלטה על משמורת, לא רצה שלא לשלם, ולכן המשיך לשלם.

בתאריך טז' סיון תש"פ (08/06/20) התקיים דיון בביה"ד הגדול בנושא הערעור. בעקבות כך ניתנה החלטה שמסקנתה כדלהלן:

...

אשר על כן, בהתאם לכל האמור, בית הדין קובע:

א. הערעור באשר להסדרי השהות נדחה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב. הערעור באשר לביטול דמי המזונות מתקבל חלקית, באופן שלעת עתה דמי המזונות מבוטלים, ובית הדין האזורי יאפשר לאם להשמיע את טענותיה בענין זה בכתב או בעל פה לפי שיקול דעתו, ולאחר מכן ייתן החלטה סופית באשר לחיוב האב במזונות הקטין [ע].

ג. ניתן ללא צו להוצאות. ביה"ד פוטר את צד ג' מהתחייבותו לשאת בהוצאות המשפט.

ד. בית הדין סוגר את התיק.

ה. ניתן לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

בתאריך כה' סיון תש"פ (17/06/2020) התקיים דיון בנושא המזונות שלאחריו ניתנו שתי החלטות:

בית הדין בהחלטה מתאריך 27/01/2020 בפסקה האחרונה קבע שיש להפסיק תשלומי מזונות בגין הבן [ע] מאחר והוא כבר שנה נמצא ברשותו וכמעט ללא כל קשר עם האם.

בפנינו טענות ב"כ הנתבעת כי החלטה זו ניתנה למרות שכלל לא הוגשה בקשה לביטול דמי המזונות. זאת ועוד, יש לו עוד השגות מהותיות על החלטה זו ולא ניתנה לו האפשרות להעלותם בפני בית הדין.

על החלטה זו הגיש ב"כ הנתבעת ערעור לבית הדין הגדול.

בהחלטת בית הדין הגדול מתאריך ט"ז סיוון תש"פ (08/06/2020) נכתב שהדיון בערעור יהיה רק לאחר דיון והחלטה בבית הדין האזורי.

באת כח התובע טוענת שכבר הגישה בקשה עוד בתאריך 22/01/2020 ועל סמך זה ניתנה ההחלטה להפסקת המזונות, אמנם הכותרת לבקשה היא קביעת סמכות בית הדין בנושא המזונות אולם בתוך הבקשה התייחסה לכך שהאב משלם מזונות למרות שהבן [ע] נמצא אתו כבר שנה.

יש לציין כי בתאריך י"ח טבת תש"פ 15/01/2020 התקיים דיון ארוך לחקירת העובדת הסוציאלית על התסקיר שהגישה בספטמבר 2019.

התסקיר דן בהרחבה בנושא הטעון של הבנים, הסדרי ראייה מעורערים ומערכת קשה ומורכבת עד כדי כך שבית הדין מצא לנכון לזמן את שני הבנים לשיחה בבית הדין בנוכחות עובדת סוציאלית של יחידת הסיוע.

בשיחה עם הבן [ע] עלה בבירור שהוא נמצא אצל האב כבר שנה שלימה ללא קשר עם האם, בית הדין דיבר איתו באריכות על הצורך לשמור על קשר עם האם ולא להתנתק ממנה כליל.

ההחלטה על הפסקת המזונות ניתנה בסמוך ולאחר הריאיון עם הבן, [ע].

טענת ב"כ הנתבעת כי לא הוגשה בקשה. נתפסת כפורמליות. אולי יש לה אחיזה במקומות אחרים, אבל בית הדין עוסק במהות וכאשר יש בקשות ודיונים הנוגעים בדיוק בנקודות האלה אין הצדקה לדרוש פתיחת תיק ולקבוע דיון לעוד כמה חודשים ובינתיים האם תמשיך ל"חגוג" על כספים שעל פניו לא מגיעים לה, והיא ממשיכה לגבות אותם שלא כדין.

משכך בית הדין עומד מאחורי ההחלטה שניתנה להפסקת דמי המזונות עבור הבן [ע].

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

גם הטיעון שהעלה היום ב"כ האישה שאין לבטל את המזונות היות וזה נוגד את ההסכם יש התייחסות בהחלטה נוספת שניתנה בתאריך כ"א שבט תש"פ (16/02/2020) ובה בית הדין דחה את טיעונו של ב"כ האישה.

ועם כל זאת בית הדין איפשר לבא כח האשה להגיש בקשה לדיון נוסף, אך התנה זאת בהפקדה של 5000 ₪ להבטחת הוצאות משפט.

בא כח האישה בחר לערער על החלטתנו בפני בית הדין הגדול ולא טרח לבקש דיון נוסף בפנינו כפוף להפקדת 5000 ₪.

מסקנה: אין מקום לשינוי ההחלטות.

בהחלטה הנוספת נכתב:

בפנינו תביעת האב באמצעות באת כוחו לביטול המזונות עבור הבן [ע] רטרואקטיבית מהיום שיצא מבית האם ועבר אליו.

על באת כח האב להגיש את טיעוניה בכתב (כעין סיכומים) בתוך עשרה ימים, ולהעביר העתק לצד השני לתגובה בתוך עשרים יום נוספים.

בפרוטוקול תאריך כה' סיון תש"פ (17.06.20) כתוב שהבן [ע] עזב את דירת אמו בתחילת 2019. (אין הוכחה על יולי 2018).

בעקבות החלטה זו חזרו הצדדים וב"כ לביה"ד על מנת שייתן את החלטתו בנושא המזונות של הבן [ע]. וביה"ד הורה על הגשת סיכומים.

טענות האב מתאריך כח' תמוז תש"פ (20.07.20):

האב טוען שמחודש יולי 2018 הקטין [ע] מצוי בחזקתו הבלעדית שלו כאמור מזה כשנתיים. האב נושא במלוא מזונות וצרכי הקטין עת הוא שוהה עמו ומבלי כל סיוע מהאם. עוד טוען האב, שהאם לא מקיימת עם הקטין זמני שהות כלשהם, ושעד למתן ההחלטה המורה על ביטול מזונות האב שילם בכפל, הן על הוצאותיו של הקטין באופן ישיר, והן על מזונות הקטין אותם העביר לאם, תוך כדי שהאם עושה שימוש בלעדי לעצמה במזונות הקטין.

טענות ותגובת האם מתאריך ז' אלול תש"פ (27.08.20):

1. האם טוענת שמצבה הרפואי בכי רע בלשון המעטה ואינה עובדת תקופה ארוכה (מצורפים אישורים רפואיים על כך).

2. מצבה הכלכלי של האם לא טוב בעקבות מצבה הרפואי ונלקחו מספר הלוואות למחייה השוטפת של האישה וילדיה. (צורפו מסמכים שונים על נטילת הלוואות ומצב עו"ש).

3. במסגרת ההסכם הגירושינ נאלצה האם לוותר על כתובתה ותוספת כתובתה בסך 555,555 אלף ₪, בנוסף טוענת שסכום הכתובה עולה על סכומי המזונות אשר צריך המשיב לשלם עד תומם כפי שהוסכם וזאת בעקבות ויתור האישה על כתובתה.

4. בהסכם נכתב בכתב יד כי "סכומי המזונות יעמדו על כנם עד לסיומם והבעל לא יעתור להפחתתם בגין כל טענה, לרבות טענת שינוי נסיבות".

5. הבן [ע] אינו מצוי בחזקתו של האב מיולי 2018 כטענת המשיב, אלא ברשותו של הסב. האב התגורר עם אשתו הנוכחית בראש העין ורק לאחרונה עבר האב להתגורר בראשון לציון, ובנוסף רק לאחרונה מתגורר הבן [ע] עם האב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

6. גם לאחר שהבן [ע] עבר להתגורר עם האב המשיכה להתגורר באותו מקום מגורים והמשיכה לשאת ולשלם את דמי השכירות במלואם כשמצבה הרפואי והכלכלי ממשיך ומתדרדר.

דיון והכרעה

הנושאים שיש לדון בהם כדלהלן:

א. האם מגיע לאב החזרי תשלום מזונות ששילם לאם עבור הבן [ע], עבור אותה תקופה שהבן לא שהה ברשות האם?

ב. במידה וחיבת האם להשיב, יש לקבוע מועד שבו הבן [ע] לא שהה ברשות האם.

טענת האם מתבססת על שלש נקודות:

1. הנטען בסיכומי האם סעיף 6 ג. שבמסגרת הסכם הגירושין נאלצה האישה לוותר על מזונותיה כתובתה ותוספת כתובה בסך 555,555 ש"ח, וזכויות הסוציאליות של הבעל במסגרת עבודתו.

2. הנטען בסיכומי האם סעיף 6 ד. שבהסכם הגירושין סוכם כי סכום המזונות יעמדו על כנם עד לסיומם והבעל לא יעתור להפחתתם בגין כל טענה, לרבות טענת שינוי נסיבות. ובסעיף 7 נוסף כי הסכם זה קיבל תוקף של פסק דין.

3. הנטען בכתב הסיכומים מצד האם בסעיף 10, ד :

ממילא ההלכה הינה שביטול מזונות יהא מיום הגשת התביעה ואילך כאשר מדובר בכספים שנאכלו, וכאשר המשיב לא עתר לא להפסקתם, לא להקפאתם ולא לעיכובם.

כדי להכריע בשאלות הנ"ל נצטט לפסק דין של ביה"ד חיפה (תיק מספר 551876/5) התואם נידון בכגון זה.

א. כידוע נחלקו גדולי הדיינים בשאלה האם התחייבות אב במזונות הילדים במסגרת הסכם גירושין הינה התחייבות מחודשת, או שמא היא תרגום לסכומים של החוב הקיים על האב בלאו הכי. ראה פד"ר כרך יז' עמודים 311-320 כרך כ' עמודים 1-29 אמרי משפט סימן כ"ה, [ואוסף: ועיין שו"ת יביע אומר חלק יא אבה"ע סימן ס].

בסברא ראשונה שזו התחייבות גמורה כשטר וכבעל חוב, החזיקו הרה"ג א' שפירא, אליעזרוב ואלחדד. בסברא השנייה החזיקו הרה"ג ש' ישראלי וש' דיכובסקי, ונראה שכן דעת הגר"א גולדשמיט.

גם לדעה הסוברת שהתחייבות בהסכם גירושין הינה חיוב חדש, יש מקום לומר שהדבר תלוי במחלוקת הפוסקים, האם בהתחייבות מוגבלת לזמן, דינה של ההתחייבות כדין התחייבות גמורה שאינה ניתנת לשינויים עם שינוי תנאים. או שגם במקרה זה יש להבחין בכוונת המתחייב ולחלק ולומר, שאם ההתחייבות מתחלקת לתקופות, היות והמקבל נזקק לכך, הרי שעם שינוי הנסיבות בהן המקבל אינו נזקק עוד לכך, ההתחייבות בטלה. אולם אם ההתחייבות הייתה גם במצב בו המקבל לא היה זקוק לכך, ההתחייבות קיימת גם עם שינוי נסיבות, משום שכך אומדים דעת את המתחייב. וכבר דשו רבים מן הפוסקים בזה נציין לחלקם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מקור הדין מדברי הרמ"א, חו"מ סימן ס' סעיף ג', ובסמ"ע שם ס"ק טו, הט"ז, הגהות הט"ז שהקשה משלחן ערוך, אה"ע סימן קיד, הפלאה בקונטרס אחרון (סימן קיד אות ו') שו"ת חתם סופר (חו"מ סימן ו'), פד"ר כרך ט' עמודים 306-293, לרה"ג ורנר, אזולאי וצימבליסט, כרך י' 146-167 לרה"ג הנ"ל. שורת הדין כרך א' להרה"ג א' שינפלד עמודים קי"ד-קכ"ה ובאמרי משפט לגר"י אלמליח סימנים כה-כו.

הסמ"ע, הפלאה וחתם סופר בשו"ת – סברו כסברא ראשונה, והגהה על הט"ז מבעל החכם צבי – כסברא השניה.

במחלוקת זו ניתן להבחין בסברה נוספת, והיא, שאם ההתחייבות הינה הדרדית ובאה כתמורה, לא ניתן למתחייב לחזור בו מהתחייבותו עקב שינוי נסיבות שחל אצל המקבל, קרי, הילדים, ורק כאשר יש שינוי נסיבות מהותי מוצדק שחל במצבו של המתחייב יש להתחשב ולהפחית מהתחייבותו שאז יש לדון זאת כדין של דברים שבלבו ובלב כל אדם, ראה תוס' קידושין מט ע"ב, גיטין לב ע"א, הובאו דבריהם בפוסקים ללא חולק.

סברא זו הובאה כתירוץ שני בהגהה על הט"ז (מהחכם צבי), אמנם הוא עצמו לא סבר כך.

על פי סברה זו רצו לומר מספר דיינים, שכל הסכם גירושין טומן בחובו התחייבויות הדרדיות, הן בענייני רכוש וזכויות והן בענייני מזונות ילדים, וכן לעתים גם הסכמה להתגרש מצד מי שלא היה מעוניין בכך אלמלא תנאי ההסכם.

כך שלדעתם אין מקום בהלכה לאב המתחייב במזונות ילדיו בסכום שנקבע במסגרת הסכם גירושין, לחזור בו מהתחייבותו זו, גם אם השתנו הנסיבות אצל המקבל כגון שהתחילו לעבוד ולהשתכר עוד קודם הגיעם לגיל 18 שנה.

לדעתם יש סעד מדברי התוספות כתובות מז ע"ב, שם נאמר שקיים הבדל בין נותן מתנה למוכר וקונה. במוכר וקונה (וכן בהסכם גירושין לדעתם) צריך לאמוד דעתם של שני הצדדים לבטל המקח או ההסכם, ולא ניתן על דעת אומדנה

של אחד הצדדים לבטל את המקח או ההסכם. מה שאין כן בנותן מתנה יש רק צד אחד והוא הנותן שצריך להתחשב באומדנה שלו בלבד. ומעין חילוק זה ראה טור ושלחן ערוך, חו"מ (סימן ר"ז סעיף ד'), שלגבי מקח לא ניתן לבטל על סמך אומדנה של אחד הצדדים, אא"כ זה בגדר של דברים שבלבו ובלב כל אדם. משא"כ בנותן מתנה די באומדנה קלה שאומדין בדעת הנותן כדי לבטלה. ראה שם רמ"א, ביאור הגר"א, אלא שמצאתי בערך השולחן חולק על דברי הרמ"א ואכמ"ל. וראה בענין זה משל"מ פ"ז מהלכות זכייה. שו"ת ישועות יעקב אה"ע סימן נג' וקצוה"ח סימן ר"נ סק"ה.

אולם כפי הנראה, שהתחייבות אב במזונות ילדיו במסגרת הסכם גירושין בזמננו, עיקרה התחייבות כלפי "הילדים" כאשר האם משמשת כידא אריכתא של האב לדאוג שהכספים ישמשו לכלכלתם. נכון אומנם שמרכיב מסוים בסכום ההתחייבות כולל גם התחייבות האב כלפי האם כתמורה לטיפולא בילדים, אולם מרכיב זה הינו מזערי ותלוי בגובה הסכום שנקבע.

טעמי ונמוקי הוא מאחר ובימינו אב ואם הבאים בשערי בית הדין בכדי לקבוע את סכום המזונות בעבור הילדים, מודעים לחוק המאפשר לילדים להגיש תביעה משפטית עצמאית כנגד כל סכום שנקבע ע"י הוריו. הרי שהדבר נלקח בחשבון על ידם והופך אותם ל"מאן דאמר" בהתחייבות זו של האב כלפיהם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אם אכן כנים דברינו, הרי שקיים חילוק ברור ומהותי בין התחייבות האב במזונות ילדיו בימינו, לבין התחייבות שהובאה כאסמכתא הלכתית (לדעה הסוברת שזהו חיוב חדש) מהדין של הפוסק לזון בת אשתו חמש שנים, שנפסק בטור ושלחן ערוך, אה"ע סימן קיד. שם ההתחייבות של הנושא את האשה הוא אך ורק כלפי האשה שנשא ולא כלפי הבת. שהיא לא "מאן דאמר" בהתחייבות זו, ואין זה ענין למה שנפסק בטור ושלחן ערוך (שם סעיף ג'), שהאשה אינה יכולה לפטור את המתחייב מהתחייבותו, שזה מטעם שזכין לאדם אף שלא בידיעתו ואין חבין לו, ראה שם במפרשים. על כן שייך שם לומר שהתחייבותו של הנושא את האשה תקפה גם אם תינשא האשה או בתה לאחר בתוך חמש שנים. והטעם מבואר שם בפוסקים שהיה למתחייב להתנות שאם תינשא לא יתחייב, ומדלא התנה, התחייבותו תקפה בכל מקרה לאותה תקופה.

משא"כ בימינו התחייבות האב עיקרה היא כלפי הילדים שיוכלו לחיות בכבוד. האם התובעת, אין לה זכות תביעה מלבד לדמי הטיפול בילדים, והאומדנה שביה"ד צריך להתחשב בה היא האומדנה של הנתבע שהתחייב לילדים.

בחילוק זה מרוויחים אנו, שגם לטעמו השני של החכם צבי שבפוסק מזונות לאשתו יש התחייבות הדדית שאין לבטלה ע"פ אומדנה, אעפ"כ בימינו בהסכמי גירושין אין לראות זאת כהתחייבות הדדית.

ב. נימוק נוסף, בימינו הנוהג המקובל הוא שהאב מתחייב במזונות הילדים עד להגיעם לגיל 18 שנה. כמעט ולא מוצאים אנו הסכמים לא שגרתיים בהם יש התחייבות למספר שנים קצוב.

שונה הדבר בתכלית מדין הפוסק לזון בת אשתו חמש שנים, ששם, זו התחייבות אינדיבידואלית של הנושא, אשה בהתאם לסיכום של מספר השנים אותו מבקשת האשה עמה הוא רוצה להינשא.

בהתחייבות שכזו סבר החכם צבי, שהיא תקפה לאותה תקופה שקצבו הבעל המתחייב והאשה שנשא. והתחייבות זו אינה ניתנת לשינויים גם אם האשה או הבת ינשאו באותה תקופה, והסברא לכך כפי שהסבירו המפרשים, היא משום שהיה לו למתחייב להתנות, ומכאן למד שהוא הדין לכל המתחייב לחבירו לזונו ופסק עמו זמן קצוב.

ואכן סברא זו נכונה היא כל עוד ההתחייבות אינדיבידואלית, אולם בהתחייבות סטנדרטית האופיינית להסכמי גירושין בימינו, התחייבות זו עד גיל 18 אינה סתמית, היא באה על רקע הדאגה לכלכלת הילדים כל עוד היותם תלויים בהוריהם ואינם עצמאים, ומכאן שיש לאמוד בסתם את התחייבותו של האב שלא התחייב בכל מקרה, וכאשר הילדים מסודרים בפנימיה כמו במקרה דנן בטלה העילה להתחייבות האב.

בחילוק זה מרוויחים אנו שגם לטעמו הראשון של החכם צבי שבפוסק מזונות לבת אשתו יש התחייבות לפרק זמן קצוב בסכום זה שהסכימו, ולכן אין לבטלה ע"פ אומדנה, משא"כ בימינו יש שינוי מהותי להתחייבות זו.

ויש לנו אומדנה גדולה שהינה בגדר בלבו ובלב כל אדם שהאב הנתבע לא התחייב לשלם את הסכום שנקבע בכל מצב.

לסיכום: לשני הטעמים שהובאו בחכם צבי (בהגהתו על ה"ט"ז) יש מקום לחלק בין התחייבות אב למזונות ילדים בהסכמי גירושין בימינו לבין דין הפוסק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מזונות לבת אשתו. וזאת גם לדעות הסוברות שחיוב מזונות האב במזונות ילדים במסגרת הסכם גירושין יוצרת חוב חדש.

כאמור, חילוקו של החכם צבי אינו מוסכם, ובלאו הכי לדעת הסמ"ע, ההפלאה והחתם סופר אין לחייב במקרה דנן.

ג. נימוק נוסף, שגם אם נאמר שיש כאן התחייבות חדשה של האב במזונות ילדיו, לא ניתן לנתקה מהחוב הבסיסי שחל עליו קודם לכן. התחייבות זו יונקת ושואבת את כוחה מהחוב הבסיסי, ולכן בילדים מעל גיל שש כמו במקרה דנן שחיובו של האב הוא מצד תקנת אושא או תקנת הרבנות הראשית, ויסוד הדין מדיני צדקה אלא שזהו חיוב צדקה חזק יותר, אשר מוטל על האב בעיקר שכופין עליו דין זה ויורדים לנכסיו. ראה טושו"ע יור"ד סימן רנ"א סעיף ד', וכבר האריכו ביסודות חיוב זה הרה"ג יקותיאל כהן אב"ד אשדוד בספר שורת הדין (כרך ג מעמוד כ"ט והלאה), וכן הרה"ג חגי איזירר שליט"א (זצ"ל) דיין ביה"ד הרבני בגדול בספר שורת הדין (כרך ח' מעמוד שי"ז והלאה)

א"כ ניתן לומר, שהתחייבות זו אינה באה על חלל ריק אלא על חוב קודם שהיה מוטל על האב שעיקרו מדין צדקה, ובודאי שגם האב וגם האם כשבאים לערוך הסכם גירושין כוונתם אחת, שהילדים לא ייפגעו כתוצאה מהפרוד של ההורים, ועל כן דואגים להכניס סעיף מזונות המוסכם על ידם ובו התחייבות האב לתת לאם סכום מזונות קבוע עד הגיעם לגיל 18 שנה. ובודאי שאם היתה מתעוררת השאלה מה יהיה באם הילדים יסודרו בפנימיה לשביעות רצונם האם גם אז חיוב האב יעמוד במקומו, ברי ל', שהצדדים היו מסכימים שאין להשית על האב את כל הסכום ויש להפחיתו באופן מידתי. וגם אם האם היתה מתעקשת על כך הרי שביה"ד היה מעמידה על ההיגיון הברור העומד מאחורי התחייבות זו של האב ובכל מקרה היו מגיעים להסכמה ברורה.

אכן, אם הילדים עובדים יש מקום לטענה, שהילדים עשויים לקחת את המשכורת לעצמם ולהותירה להיות אחראית לכלכלתם. אולם כאשר הילדים מסודרים במוסד פנימייתי לשביעות רצון כל הצדדים, מדוע יש להותיר את חיובו של האב על כנו ולא להפחיתו כפי הנדרש? ! הרי ברור שאין זו מתנה כספית שהאב מתכוון להעניק לאם עם הגירושין, ולכן הנוהג הוא להפסיק את החיוב בגיל 18 שנה. אולם, כל זה יפה בהתחייבות מזונות של האב במסגרת הסכם גירושין כלפי הילדים.

ברם, בפוסק מזונות לבת אשתו לחמש שנים, שם הטעם משום חיבת ביאה כמבואר בפוסקים שם. ע"כ יש למתחייב במזונות בת אשתו תמורה שמכוחה הוא מתחייב בהתחייבות חדשה וגמורה ללא תנאים, כאשר לא היה קודם לכן שום חוב כלפיה, אין בכך שום מעשה חסד אלא התחייבות הדדית גמורה ובלתי מותנית בנישואין עם איש אחר.

חילוק דומה יש בספר פנים במשפט, חלק חו"מ סימן ס', שהקשה את הקושיא הידועה של האחרונים בסתירה שיש בין חו"מ סימן ס' לבין אה"ע סימן קיד, ויישב בזה"ל: "והנלע"ד ליישב דחילוק גדול יש בין מתחייב לזון את חברו בשביל הנאה שקבל ממנו למתחייב לזונו על צד החסד מבלי שקדמה לו שום הנאה ממנו". ראה שם באורך דבריו ומה שהביא בשם האחרונים, ומכאן, שגם אם נאמר שהתחייבות זו של האב בהסכם גירושין הינה התחייבות חדשה, יונקת היא מבסיס של חיוב קודם שלו מדיני צדקה (כידוע נחלקו הדיינים בפרשנות לתקנות הרבנות הראשית לישראל בנוגע למזונות ילדים עד גיל 15 או 18. האם חיוב זה הינו חיוב גמור כמו לילדים עד גיל 6. או חיוב מדיני צדקה כמו לילדים מעבר לגיל 6 והוא בעצם הרחבת התקנה שהתקינו באושא מעבר לגיל 12 לבת ו 13 לבן).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אולם ברור שכאשר הילדים מסודרים במוסד פנימייתי לשביעות רצון ההורים אין מקום לתקנה זו ולחייב את האב לשלם לידי האם סכומי כסף למזונותיהם. ועכ"פ גם אם יש ספק בתקנה יש לפסוק כפי עיקר הדין. ואין לו ממנו הנאה ותמורה למעט הסיפוק שילדיו ממשיכים דרכו ולא חסר להם דבר לכלכלתם, שכאן יש אומדנה גדולה שהתחייבותו אינה כוללת שינוי נסיבות כה מהותי כמו שהיית ילדיו בפנימיה כאשר את צרכיהם הם מקבלים מהמוסד תמורת שכר לימוד סמלי בו אין ספק שהוא מחוייב.

ידועה מחלוקת החלקת מחוקק והבית שמואל (שם סימן קיד) בדין המתחייב לזון את חברו, וחבירו דורש ממנו לתת לו זאת בכסף. לדעת החלקת מחוקק, וכן סברו הסמ"ע חושן משפט סימן ס' ס"ק יב ובאור הגר"א ס"ק טו, יכול לדרוש זאת בכל מקרה, וכפי השלחן ערוך, חו"מ סימן ס סעיף ג. ולדעת הבית שמואל דווקא כאשר יש מי שזון אותו, אבל אם אין מי שזון אותו אינו יכול לדרוש ממנו זאת ומשווה דין זה לדין הפוסק מזונות לבת אשתו שחיובו אינו פוסק גם כאשר הבת נישאה ויש לה בעל שנותן לה מזונות שרק אז משתנה חיובו לדמים.

ובנתיבות המשפט, חו"מ סימן ס' ס"ק ה, נטה קו ברור שאף בפוסק מזונות לבת אשתו החיוב הוא כספי אם הבת מעוניינת בכך והוכיח זאת מסוגיין ראה שם וראה עוד בית מאיר שהסתפק בזה.

נמצאנו למדים שהתחייבות לזון את חברו או אפילו בת אשתו, יש בה אלמנט של חיוב כספי, אותו מתחייב הפוסק התחייבות זו. משא"כ במזונות ילדים לא יעלה על הדעת שחיוב זה יש בו אלמנט כספי כלפי האם, גם אם הוא מעוגן בהסכם גירושין. כל מטרת חיוב האב והאם במזונות הילדים היא, כפי שאמרנו, לדאוג לצרכי הילדים שלא ייפגעו כתוצאה מהגירושין ותו לא.

ומכאן דעתי נוטה, שבמקרה בו הילדים שוהים במוסד פנימייתי – אין להטיל על האב חיוב כספי שאינו משרת את טובת מי מהצדדים ועשוי להסב נזק לאב המתחייב. כאן גובר חיוב הילדים לכיבוד אביהם על התחייבותו כלפיהם, כל עוד אין להם פגיעה בצרכיהם, זהו האיזון הנכון והנדרש של תקנת חכמים.

צא ולמד, אשת איש שבעלה מחוייב במזונותיה מן התורה, לדעת כמה פוסקים או חיוב גמור מתנאי כתובה, אעפ"כ אם נזונת האשה ע"י אחר – פטור הבעל באותה תקופה מחיובו במזונותיה, כמבואר בפוסקים בטור ושלחן ערוך, אה"ע סימן ע סעיף ח.

וראה בהקשר זה דבריו של הגר"ש שפירא שליט"א, בפד"ר כרך ט"ז עמודים 46-55 שהרחיב בעניין זה, ולא אאריך אולם אצרף קטע מנימוקי פסק דין שכתבתי ובו התייחסותי באריכות לנושא זה והשגותיי על חלק ממסקנותיו.

תימוכין נוספים לדברינו, ניתן ללמוד ממסקנות שהעלה הגר"ח צימבליסט שליט"א בפד"ר כרך ז' (עמוד 156), שכתב וז"ל:

"ויש ללמוד מזה באם האשה או הבנים עד שש מקבלים מאיזה מקום הקצבה חודשית עבור מזונות אין זה פוטר את הבעל או האב לזונם. בהקצבה החדשית הנחשבת כיש להם נכסים שעדיין חייב לזונם, אבל אם למשל סודרו במוסד ושם הם מקבלים מזונות ממש אין לחייב את הבעל או האב במזונותיה, דהא סוף סוף יש להם, נמצינו למדים שגם לחיוב מזונות אב כלפי ילדים עד גיל שש ההתחייבות תקפה גם במקרה ויש להם נכסים מאחר והיא התחייבות גמורה (יש סוברים אף מן התורה) מ"מ אם הם שוהים במוסד וניזונים שם פטור האב מהתחייבותו."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ודוק מיניה לאתרין, שגם לדעות הסוברות שהתחייבות האב למזונות ילדיו בהסכם הגירושין הינה התחייבות חדשה וגמורה, מ"מ לא עדיפה התחייבות זו מהתחייבות האב כלפי ילדיו עד גיל שש או התחייבות מזונות של בעל כלפי אשתו, שיש סוכרים שזו התחייבות מן התורה, ואעפ"כ פטור האב/הבעל מלזונם כל עוד הם שוהים בפנימיה וניזונים שם.

למדנו מהנ"ל שהתחייבות בהסכם גירושין לזון את הבן קיימת כל עוד יש עילה וצורך לחייב את האב להאכיל ולדאוג לצרכי הבן, אך כאשר הבן ניזון ומקבל כל צרכיו ישירות מאביו, אין שום סיבה לחייבו ליתן פעמיים דמי מזונותיו.

הגם שבנידון שלנו יש סעיף שהאב לא יעתור בגין "שינוי נסיבות", שונה הדבר בין הפחתה הבאה על בסיס קיים של חיוב מזונות, אלא שיש שינויים הגורמים סיבה להפחתה, שבזה נתחייב האב לא לעתור, לבין 'ביטול מוחלט' הבא על בסיס 'סילוק סיבת החיוב'.

(לסבר את האופן, הרי ברור שבאם הבן הלך לעולמו רח"ל, היעלה על הדעת שהאב יצטרך להמשיך לשלם מזונות לאם עבורו, על אף התחייבותו שלא לבטל/להפחית ממזונותיו בגין שינוי נסיבות, שהרי בכי האי גוונא סיבת החיוב התבטלה).

ולכן מובן שכאשר הילד לא נמצא אצל אמו, נסתלקה סיבת החיוב, ובוודאי שאין שום סיבה להמשיך תשלומי מזונות הבן לאם, כיון שכל ההתחייבות היא למזונות ילדים ולא למזונות אשה.

הטענה בגין "מזונות שנאכלו", הינה טענה לו היו הכספים נאכלים על ידי הילדים, יש מקום לדון ולטעון שאין חיוב לאם להשיב, אך הנדון שלנו עוסק בכספי מזונות של הילד שהגיעו לאם ולא לילד, וממילא היא הנתבעת על שימוש שלא כדין, בכספים לא לה.

הטענה לויתור האישה על הכתובה, לבד ממה שיש לתלות בסיבת גובה הכתובה, שהיא מעל חצי מיליון ש"ח, והוא סכום גבוה מאד שבדרך כלל לא מגיע לידי גבייה, ומקובל להתפשר עליו. אכן עיקר העניין הוא שאין לתלות חיובי האישה בחיובי הילדים. דבר פשוט וברור שמזונות ילדים הם לילדים ולא לאם! לכן אם האם ראתה לנכון לוותר על זכויותיה תמורת "טובת הילדים", מה לה כי תלין כעת. הטענה כי "נאלצה" אינה מקובלת כאשר מדובר בהסכם מרצון.

(בנוסף, אף אחד לא לקח את הילד מהאם, ובידה היה להמשיך לגדלו ולקבל דמי מזונות, ולטענת האב מעשיהם שגרמו לילד לצאת ממנה לאחרים).

לטענה שמצבה הרפואי בכי רע, וכמו"כ אינה עובדת מזה תקופה ארוכה, גם מוטלת על כתפיה תשלומי הלוואות, עם כל הכאב שבדבר, אין זו מהווה סיבה להטיל על האב תשלומי ממון שלא כדין.

מעתה נותר לנו לקבוע זמן בו הבן [ע] לא שהה אצל האם. על אף שבטענות האב נאמר כי כבר מחודש יולי 2018 הבן לא היה אצל האם. אך כמו שהזכרנו לעיל, אין אסמכתא ברורה לזה, ואף יש משמעות שהבן עוד בתחילת 2019 היה אצל אמו.

מהתסקיר שהתקבל נראה שמחודש אפריל 2019 עזב הבן [ע] את אמו באופן מוחלט וסופי ומחודש זה יש לאם להשיב לאב את כספי המזונות שגבתה בעבור הבן [ע].

מנגד אל לנו לשכוח כי תשלום האב עבור רכיב המדור של ילד אחד ביחסיות הוא גבוה יותר מאשר לשני ילדים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ע"פ חישוב שעורך ביה"ד יוצא כדלהלן:

האם חייבת לאיש סך של 21.000 ₪ כהחזר של עשרה חודשים שקיבלה שלא כדין תשלום מהאב עבור הבן [ע] שכבר לא היה גר אצלה.

מנגד האב חייב להוסיף לאם מיום שהחלה האישה לגור בדירתם רק עם הבן [מ], כל חודש סך של 430 ₪, שהיא תוספת עלות המדור על פי גובה השכירות שלה, עד הגיעו לגיל 18.

הנגזר מהנ"ל מצד אחד על האם להחזיר לאב סך של 21.000 ₪.

מאידך על האב להוסיף לאישה כל חודש 430 ₪ למשך 74.5 חודשים סך של כ- 32.000 ₪.

בית הדין סבור שטובת העניין היא שההחזר של האם יקוזז מהתוספת של האב.

לאחר כל החישובים והקיצוזים מחליט ביה"ד כדלהלן:

א. האישה לא תשלם לאיש החזרים כלל.

ב. מחודש זה (1.2.2021) ועד הגיע הבן [מ] לגיל 18 (18.6.2025) ישלם האיש לאישה עבור הבן [מ] סך של 2.310 ₪ לחודש במקום 2.100 ששולם עד כעת.

ג. הצדדים רשאים להגיב לעניין החישוב בתוך שבועה ימים ובית הדין יבחן זאת.

הרב נפתלי הייזלר

ניתן לפרסם לאחר השמטת פרטים מזהים.

מצטרפים להנ"ל.

ניתן ביום כ"ז בשבט התשפ"א (09/02/2021).

הרב נפתלי הייזלר

הרב דניאל כ"ץ

הרב ישראל שחור

בעותק זה ייתכנו שינויי ותיקוני עריכה